

Asia: VN/7326/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

- **Näkemyksenne porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmia koskevista poronhoitolakiin ehdotetuista säännöksistä (6 a luku)**

1. Näkemyksiä porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmia koskevista poronhoitolakiin ehdotetuista säännöksistä (6 a luku)

40 § Laidunten hoito- ja käyttösuunnitelmat laaditaan paliskuntakohtaisesti. Kun laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmia, tulee laatimisvaiheessa ottaa huomioon yksityiset maanomistajat alueella, jolla porot laiduntavat.

40b § Hoito- ja käyttösuunnitelmat ovat paliskuntien oma työkalu ja keino vastuulliseen toiminnan kehittämiseen. Hoito- ja käyttösuunnitelmat eivät saa aiheuttaa velvoitteita tai rajoituksia kolmansille osapuolille. Näin lukee HE:ssä, josta syystä HKS:lle ei tule antaa tästä poikkeavaa merkitystä. Nyt HE sisältää eri osissaan hieman ristiriitaisia kirjauksia tämän osalta. Hoito- ja käyttösuunnitelmat ovat paliskuntien työkalu niiden oman toiminnan ohjaamiseen. Korostamme, että poronhoidosta viljelyksille ja vakitukselle asutukselle aiheutuvien haittojen ehkäisemiseen liittyvien käytäntöjen kuvaaminen tulee sisällyttää näihin suunnitelmiin. Hoito- ja käyttösuunnitelmiin voidaan ottaa mukaan yhtenä toimenpiteenä ennallistaminen. Ennallistamiseen tähtäävien toimenpiteiden kohdistuessa yksityisen maanomistajan maille, on sovittava kirjallisesti omistus- tai hallintaoikeuden omistajan kanssa näistä toimista.

40c § Pykälässä säädetään toimenpiteen vaihtamisesta toiseen ja siihen oikeuttavista perusteista. Toimenpiteen vaihtaminen kesken suunnitelmakauden tulisi olla viimesijainen keino. Nykyisessä muodossaan kirjoitettuna se antaa kuvan, että muu maankäyttö olisi alisteinen poronhoitoon nähden ja että muun maankäytön tulisi ensisijaisesti muuttaa toimintatapojaan. Hoito- ja käyttösuunnitelmilla ei ole velvoitteita tai vaikutuksia muulle maankäytölle tai kolmansille osapuolille, eivätkä hoito- ja käyttösuunnitelmat voi estää muuta maankäyttöä. Tällaisenaan esitettyä tämä kirjaus ei voi tulla lakiin.

Pykälässä määritellään paliskunnille laaja harkintavalta tiedon julkisuuden osalta. Tämä voi todennäköisesti johtaa eriarvoiseen kohteluun riippuen siitä mikä taho tai paliskunta tietopyynnön kohteena on tai kuka tietoa pyytää. Lakiin tulee kirjata taho, jolle paliskunnan tekemästä tiedon julkisuutta koskevasta päätöksestä voi tarvittaessa valittaa.

43 § Kielto myydä tai lahjoittaa poroja tilanteessa, jossa vähentämättä olevien porojen määrä on yli 3 prosenttia eloporojen kokonaismäärästä, on hyvä ja kannatettava asia. Tässä pykälässä olisi hyvä ottaa muutkin mahdolliset karjan luovutustavat huomioon.

47 § Poronhoitorikkomuksena rangaistavaksi säädettäväksi on lisättävä myös 31 §:n mukainen porojen poistoimittamisen velvollisuuden laiminlyönti sekä 32 §:n mukainen aitaamisvelvollisuuden laiminlyönti.

52 § Mielestämme Ruokaviraston mahdollisuus kohdentaa määräyksiä myös paliskunnan osakkaisiin on hyvä asia ja edesauttaa lain noudattamista. Teettämisuhan tulee ulottua koskemaan myös paliskunnan osakasta koskevia määräyksiä.

52 a § Teurastuksen laiminlyöntimaksu on hyvä asia. Sen suuruutta on syytä harkita uudelleen suuremmaksi lain ja paliskunnan päätösten noudattamisen näkökulmasta katsottuna. Teurastuksen laiminlyöntimaksun muuttaminen vaatii lainmuutoksen, joten on syytä painokkaasti harkita tässä lainvalmistelun vaiheessa maksun suuruuden riittävyttä lähtökohtaisesti. Laiminlyöntimaksun tulee olla suuruudeltaan sellainen, että se ei houkuttele maksamaan ennemmin sakkoa kuin vähentämään porojen määrää sitä vaativissa tilanteissa. Teurastuksen laiminlyöntimaksun määrittämisen vanhentumisen määräaika on esitettyssä muodossa liian lyhyt. Jotta laiminlyöntimaksu on tehokas lainsäädännöllinen keino ohjata vähentämään porojen määrää niissä tilanteissa, kun se on tarpeellista, tulee vanhenemisrajan olla 5 vuotta sen poronhoitovuoden viimeisestä päivästä, jona laiminlyönti on päättynyt.

52 b § Ruokaviraston tiedonsaantioikeuksien riittävyyden varmistaminen on tärkeää lain tehokkaan viranomaisvalvonnan kannalta. Ruokavirasto toimii osaltaan paliskuntien tukena näiden tekemien päätösten toteutumisen valvonnassa. Tällöin on ehdottoman ja ensiarvoisen tärkeää varmistaa Ruokaviraston tiedonsaantioikeuksien riittävyys viranomaisvalvonnan vaikuttavuuden takaamiseksi.

- **Näkemyksenne poromäärien vähentämistä ja hallintaa koskevista poronhoitolakiin ehdotetuista muutoksista (3 luvun säännökset)**

2. Näkemyksiä poromäärien vähentämistä ja hallintaa koskevista poronhoitolakiin ehdotetuista muutoksista (3 luvun säännökset)

21§ Talvilaidunten kestävän tuottokyvyn huomioonottaminen reunaehtona porojen enimmäismäärästä päätettäessä on hyvä asia. Pidämme hyvänä asiana sitä, että paliskunnan päätöstä on noudatettava mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

21a§ Pidämme hyvänä tämän pykälän kirjoitettua muotoa, joka on selkeästi paliskuntaa velvoittava kirjaus.

22§ Tämä pykälä esitettyssä muodossa selkeyttää paliskunnan sisäistä toimintaa ja edesauttaa mahdollisten kiistatilanteiden välttämistä. Paliskunnan osalta porojen vähentäminen on kirjoitettu

selkeästi velvoittavaan muotoon, ja näitä päätöksiä on noudatettava mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

22a§ Nykyinen muotoilu paliskunnan osakkaan vastuusta on melko väljä, vaikka samassa pykälässä viitataan myöhemmin paliskunnan osakkaan velvollisuuteen vähentää porot. ”Paliskunta voi 22 §:ssä tarkoitetussa päätöksessään määrätä, että se toimeenpanee vähentämisen paliskunnan järjestämissä poroerotuksissa niiden poronomistajien puolesta”. Paliskunnalle asiassa jätetty harkinnanvara tulee mahdollisesti vähentämään ylilukukontrollin vaikuttavuutta. Tulee tehdä selkeitä velvoittavia päätöksiä, jotta myös maanomistajan näkökulmasta paliskunta voi ongelmiin puuttua tätä kautta.

- **Näkemyksenne muista poronhoitolakiin ehdotetuista muutoksista**

3. Näkemyksiä muista poronhoitolakiin ehdotetuista muutoksista

Paliskunnan toimintaa helpottavat muutokset pykäliin 14, 15 ja 16a näemme hyvinä ja toimivina muutosehdotuksina.

- **Näkemyksenne porotalouden tukia koskevaan lainsäädäntöön ehdotetuista muutoksista (lakiehdotukset 2–3)**

4. Näkemyksiä porotalouden tukia koskevaan lainsäädäntöön ehdotetuista muutoksista (lakiehdotukset 2–3)

Lakiehdotus 3: Vaatimus hoito- ja käyttösuunnitelmaa koskevien velvoitteiden noudattamisesta tuen myöntämisen ehtona on erittäin hyvä ja kannatettava asia. Lisäämme kuitenkin, että ei ole riittävää lainsäädäntöä vaatia vain poronhoitolain veloitteen noudattamista koskien HKS:n laatimista ja muuttamista, mikä on nyt 10 § henki. Tähän pykälään tulisi kirjata hoito- ja käyttösuunnitelmien noudattaminen velvoittavaksi, ei pelkkä laatiminen ja muuttaminen.

Paliskunnan vähentämisspätöksen noudattaminen tuen saamisen edellytyksenä lisää painetta valvoa paliskunnan tekemän, porojen vähentämistä koskevan päätöksen noudattamisen valvomista. Lainsäätäjän on tarpeen tarkastella sitä, voiko tämä johtaa siihen, että uhka paliskunnan tukien menettämisestä tekee porojen vähentämisen toimenpiteestä vähemmän suosituksen vaihtoehdon paliskunnalle Hoito- ja käyttösuunnitelmaan valittavaksi.

- **Lausunnonantajan muut mahdolliset näkökohdat ja huomiot (esim. lakiehdotusten perustelut)**

Lausunnonantajan muut mahdolliset näkökohdat ja huomiot (esim. lakiehdotusten perustelut)

Sivulla 9 viitataan saamelaisten perinteisen tiedon haltijoiden tietoon jäkälälaidunten tilasta. Tiedon oikeellisuuden arvioimisen mahdollistamiseksi tulisi tässä kohdassa kuvata tiedonkeruumenetelmät,

joita perinteisen tiedon haltijat ovat käyttäneet. Kenen tahansa lakia tarkastelevan tulee olla mahdollista arvioida tiedon oikeellisuutta. Vertauksen vuoksi tutkimustuloksiin viitattaessa tuodaan perustelut tutkimustapojen ja -tulosten myötä esille. Jos tiedonkeruumenetelmien kuvaaminen ei ole mahdollista, tulee laista jättää kokonaan pois viittaus saamelaidun perinteisen tiedon haltijoiden tietoon jäkälälaidunten tilasta.

Sivulla 12 viitataan nykyistä suurempien poromäärien kannattavuuteen, mikäli laidunkiertosysteemi voidaan yhdistää lisääntyneeseen vanhojen metsien määrään. Tämä pitkälle menevä olettaus on ristiriidassa lakimuutoksen tavoitteen kanssa, joka on poromäärien ja laidunnuspaineen hallinta nykyisillä poromäärillä. Ylisuurten poromäärien on useiden tutkimusten perusteella todettu olevan merkittävä tekijä jäkälälaidunten taantumisessa, eikä sitä tulisi tällä olettamuksella kumota. Tällä lailla ei saa olla ohjaavaa vaikutusta vanhojen metsien määrään poronhoitoalueella muilla kuin valtion omistamilla mailla.

Sivulla 25 porotalouden todetaan olevan Lapissa suurin alkutuotannon ala. Tässä yhteydessä olisi esitettävä lähdeaineisto ja mittari, millä tähän väittämään on tultu. Onko kyse lihantuotantomääristä vai elinkeinon liiketoiminnan merkityksestä muulla tavalla mitattuna? Samalla sivulla jätetään muun alkutuotannon merkitys huoltovarmuuteen ja alueen elinvoimaan täysin huomiotta jättäen näin oletuksen, ettei niillä ole alueelle vastaavaa merkitystä kuin poronhoidolla. Huomautamme, että pelkästään naudan- ja lampaanlihan tuotanto tonnimäärissä yhteenlaskettuna on Lapissa tuotantomäärässä suurempaa kuin poronlihan tuotanto. Lapissa on myös merkittävän suuruista maidontuotantoa.

Sivulla 25 laidunten tilaan todetaan vaikuttavan metsätalouden ja muun maankäytön. Poronhoitoon nähden metsätalous on muuta maankäyttöä, eikä sitä ole tarpeen erikseen mainita vaikuttavana tekijänä tekstissä.

Sivulla 29 Hoito- ja käyttösuunnitelmia koskevan lainsäädäntötyön tavoitteena mainitaan muun maankäytön laitumille ja niiden biologiselle monimuotoisuudelle aiheuttamien haitallisten vaikutusten poistaminen tai vähentäminen. Lakimuutoksen tavoite ei ole edelleenkään vähentää muun maankäytön vaikutuksia poronhoidolle ja laitumille, vaan nimenomaan kehittää paliskuntien omia työkaluja laidunten hoidon ja käytön suunnitteluun ja niiden tilan parantamiseen sekä velvoittaa paliskunnat näiden työkalujen käyttöön. Tämä kirjaus tulee poistaa, koska kuten sivun 30 tavoitteisiin on kirjattu, suunnitelmilla ei ole sitovia vaikutuksia muuhun maankäyttöön. Huomautamme tästä painokkaasti, jotta lakiin ei tule keskenään ristiriitaisia kirjauksia.

Muutoin tavoitteet uudistukselle ovat hyvät ja tukevat myös poronhoitolain kirjauksia esimerkiksi poronlaidunnuksen viljelyksille ja vakitukselle asumiselle aiheutuvien haittajoen ehkäisystä.

Sivulla 30 ja 58 on viittauksia porojen lisäruokintaan; HE:ssä on pyritty avaamaan pysyväisluonteisen ja tilapäisluonteisen ruokinnan eroja. Nyt jo on tunnistettavissa, että näiden kahden välinen rajanveto käytännön soveltamistilanteissa tulee olemaan vaikeaa. Näitä määritelmiä pyydämme tarkentamaan lisää HE:ssä.

Sivulla 30 ja 31 on viittauksia tokkakuntiin, siidoihin ja kyläryhmiin. Huomautamme, että tokkakuntien, siidojen ja kyläryhmien mainitseminen yhtä vaihtoehtoista suunnitelman toimenpidettä kuvailevassa säännöksessä ei tarkoita, että nämä ryhmittymät korvaisivat paliskunnat 53 §:n mukaisten neuvottelujen osapuolina, koska 53 §:ssä mainitaan nimenomaan paliskunnat neuvottelijoina. Tämän tulee käydä ilmi erittäin selkeästi lain kirjauksissa. HKS-toimea koskeva säännös liittyy vain siihen, miten poroja käytännössä hoidetaan paliskunnan sisällä.

Sivulla 39 ilmastovaikutusten osalta viitataan Kebiporo-hankkeeseen ja maaperään varastoituneen hiilen määrän muutoksiin. Maaperätutkijoiden mukaan ei ole olemassa luotettavia tapoja mitata maaperään varastoituneen hiilen määrää. Tästä syystä tulosta ei voida pitää luotettavana ja sen mainitseminen lakitekstissä on tarpeetonta.

Sivulla 75 Ehdotettu uudistus ei merkitse sisällöllisiä muutoksia poronhoito-oikeuteen, porojen omistusoikeuteen tai vahinkojen estämis- tai korvausvelvollisuuteen. Vahinkojen estämis- ja korvaamisvelvollisuuteen liittyvät erimielisyydet ja haasteet vaikeuttavat merkittäväällä tavalla poronhoitajien ja maanomistajien keskenään käymään vuoropuheluun ja tähän olisi paitsi mahdollista, myös syytä etsiä ratkaisuja ehdotetun uudistuksen myötä.

Aho Hanne
MTK Pohjois-Suomi